

Jazykové problémy a jazykové ideológie týkajúce sa viacjazyčnosti a jazykových kontaktov¹

Lanstyák István

Úvod

Teória jazykového manažmentu vznikla v 70. rokoch minulého storočia ako vyvinutejšia forma teórie jazykového plánovania. Jednou z jej predností je komplexný charakter, vďaka ktorému je schopná integrovať do seba nielen kultiváciu jazyka ako organizovanú činnosť zameranú na rozvoj a šírenie štandardnej variety, ale aj jazykové plánovanie ako typický druh organizovaného manažmentu.² Jedným zo základných pilierov teórie jazykového manažmentu je „jazykový problém“; hlavným cieľom jazykového manažmentu je riešenie jazykových problémov najrozličnejších druhov v najrozličnejších kontextoch od najmenších ťažkostí, s ktorými sa jednotlivci stretávajú vo svojej každodennej komunikácii až po závažné problémy týkajúce sa celých národných alebo medzinárodných komunít.

V teórii jazykového manažmentu sa jazykový problém definuje ako negatívne hodnotený odklon od normy uplatňovanej v danom diskurze. Takýto prístup je však aplikovateľný nanajvýš v takých „ideálnych“ rečových komunitách, resp. rečových situáciách, v ktorých je používanie jazyka hovoriaceho založené na stabilnej norme, rovnako akceptovanej a interpretovanej všetkými účastníkmi interakcie. Prísne vzaté, takéto spoločenstvá neexistujú; v reálnom svete sa k nim najviac približujú tzv. fokusované spoločenstvá, ktoré sú zväčša moderné národnoštátne spoločenstvá. Iná je situácia vo viacjazyčných, najmä menšinových komunitách, ktoré sú skôr difúzne.³ V prípade takýchto rečových komunít nemožno vychádzať z vyššie uvedenej definície; jej použitie je problematické aj v prípade komunikácie v iných kontaktochých situáciách.

1 Moje výskumy v oblasti jazykových problémov a jazykových ideológií v maďarskej jazykovej komunite prebiehajú v rámci výskumného programu Jazykovej kancelárie Gramma v Dunajskej Stredě. Štúdium jazykových ideológií a jazykových problémov v multilingválnom prostredí starej Bratislavy je realizované na Katedre germanistiky FF UK Bratislava v rámci projektu VEGA, č. 1/0273/10 (2010-2011) pod názvom *Bratislava a multilingvizmus. Jazyková biografía medzivojnovéj a vojnovéj generácie obyvateľov Bratislavy*. Tu vyjadrujem svoju vďaku Jozefovi Tancerovi za jazykovú úpravu textu.

2 O teórii jazykového manažmentu vid' [napr. Jernudd–Neustupný 1987; Jernudd 1993; Nekvapil 2000, 2006, 2009; Neustupný–Nekvapil 2003; Neustupný 2002].

3 Fokusované (focused) sú také spoločenstvá, v ktorých existuje štandardná varieta s veľkou autoritou, ktorá je široko akceptovaná, rešpektovaná a oddelená od iných variet. Takéto sú väčšinou spoločenstvá v moderných národných štátoch. Difúzne (diffuse) sú spoločenstvá, ktorým chýba stabilný systém jazykových noriem. Štandardná varieta – ak vôbec existuje – hrá menšiu úlohu, realizuje sa ako interlekt, v bežnej reči sa často mieša s inými varietami, jazykové normy nie sú vždy stabilné a často sa uplatňujú v tej istej situácii rôzne normy, ktoré si navzájom konkurujú [Trudgill 1992/1997: 43–44, 76].

Vhodnejšie sa zdá pristupovať k otázke jazykových problémov z hľadiska ich následkov. V takom prípade „jazykový problém“ definujeme ako udalosť súvisiacu s jazykom, ktorá vzniká v priebehu (písomnej alebo ústnej) verbálnej komunikácie či v nadväznosti na ňu, vyvoláva v hovoriacom a/alebo v poslucháčovi nepríjemný pocit (emocionálny aspekt), zapríčiňuje poruchu komunikácie, zdržuje, v krajnom prípade znemožňuje komunikáciu v danom jazyku alebo v danej variete (komunikačný aspekt), núti hovoriaceho používať také jazykové či paralingvistické prostriedky, ktoré nemal v úmysle použiť (jazykový aspekt), počúvajúceho zasa núti používať pôvodne nezamýšľané dekodovacie stratégie (psycholingvistický aspekt). Takéto udalosti sú skutočne často sprevádzané negatívnym hodnotením jazykového prejavu niektorého účastníka interakcie zo strany hovoriaceho a/alebo poslucháča (negatívne hodnotenie sa môže týkať prejavu iných, ale aj vlastného prejavu).

Prečo je potrebné zaoberať sa jazykovými problémami? Jazykové problémy sú dôležitou zložkou spoločenských problémov. Na rozdiel od mnohých iných problémov sa netýkajú iba niektorých skupín, ale stretáva sa s nimi každý človek bez výnimky, sprevádzajú nás od kolísky až po hrob. Jazykové problémy sú prítomné v každej jazykovej a rečovej komunite, ich existencia je pravdepodobne sociolingvistickou univerzáliou. Ich výrazná prítomnosť je zvlášť charakteristická pre nasledovné spoločenstvá: a) moderné, „jazykovo náročné“ spoločenstvá európskeho typu (fokusované spoločenstvá; kultúry so štandardným jazykom⁴); b) multilingválne spoločenstvá afrického a ázijského typu; c) spoločenstvá používajúce pidžinské a kreolské jazyky (difúzne spoločenstvá); d) moderné menšinové bilingválne a multilingválne komunity (difúzne komunity).

Vo svojom príspevku sa na základe svojich výskumov v tejto oblasti⁵ zaoberám jazykovými problémami z hľadiska jazykových ideológií, ktoré ich ovplyvňujú. Pojem jazykových ideológií sa v literatúre interpretuje rôzne [napr. Woolard 1992; Woolard–Schieffelin 1994: 58 a *passim*; Gal–Woolard 1995: 130; Kroskriety 2000: 5–6 a *passim*; Gal 2006a: 163, 2006b: 178; Laihonen 2004: 87, 2009a: 25–27, 2009b: 48–49; Lanstyák 2009a; Dolník 2010a: 237–240]. Tu uvediem definíciu, ktorá sa mi osvedčila v empirických výskumoch: podľa tejto sú jazykové ideológie myšlienky a myšlienkové systémy slúžiace na interpretáciu a legitímáciu faktov týkajúcich sa najrôznejších aspektov jazyka a narábania s ním (napr. povahy, formy, funkcií

4 James Milroy [2001: 530] nazýva kultúrami so štandardným jazykom (standard language cultures) spoločenstvá, v ktorých si ľudia myslia, že ich jazyk existuje v štandardizovanej podobe, a toto ich presvedčenie ovplyvňuje spôsob, akým uvažujú o vlastnom jazyku aj o jazyku iných. Výrazná prítomnosť štandardnej variety s veľkou autoritou a s ňou spojená štandardistická jazyková ideológia silne ovplyvňuje myslenie ľudí, čo je zdrojom mnohých jazykových problémov, ktoré sa v spoločenstvách bez štandardnej variety jazyka, alebo v spoločenstvách so štandardnou varietou, ktorá ale nie je natoľko dominantná, vôbec nevynárajú.

5 O metódach, ako aj výsledkoch doterajších výskumov viď napr. [Kolláth–Lanstyák 2007; Lanstyák 2007a, 2009b, 2010a, 2010b, 2010c, 2010d, 2010e, 2011a].

jazyka; jednotlivostí jazykového systému; verbálneho správania; situácie jazykových komunit; vzájomného vzťah jednotlivých jazykov, jazykového manažmentu).

Jazykové ideológie sú organickou súčasťou kultúry každého jazykového, resp. rečového spoločenstva; ovplyvňujú aj samotnú lingvistiku [porov. napr. Buchholtz 2003: 404–407], a tiež manažment jazykových problémov [Nekvapil–Sherman 2012]. Čo členovia nejakého rečového spoločenstva považujú za jazykový problém a čo nie a za aký závažný ten-ktorý problém považujú, závisí v nemalej miere od toho, z hľadiska akej ideológie dané situácie, resp. jazykové udalosti interpretujú. Tá istá situácia alebo udalosť sa môže javiť v jednom spoločenstve alebo pre jedného človeka ako závažný jazykový problém, pre druhé spoločenstvo alebo druhého jedinca zostáva nepovšimnutý, zasa v iných prípadoch sa môže daná jazyková situácia alebo udalosť dokonca vnímať ako niečo pozitívne, obohacujúce dané spoločenstvo alebo jedinca. V nasledujúcej časti svojho príspevku by som chcel toto tvrdenie ilustrovať tromi príkladmi.

Príklad č. 1: Slovensko-česká (a česko-slovenská) komunikácia

V bývalom Československu sa „vystavenosť“ českému jazyku na Slovensku väčšinou nevnímala ako veľký problém, ale skôr ako príležitosť na osvojenie si a prehĺbenie znalosti češtiny, keďže sa na túto otázku nazeralo z hľadiska ideológie jazykového *pluralizmu* a jazykového *regionalizmu*. Po vzniku samostatnej Slovenskej republiky sa vystavenosť českému jazyku zrazu začala vnímať ako omnoho väčší jazykový problém, ktorý treba eliminovať, napr. preložením českých popisov výrobkov, návodov a pod. do slovenčiny [Rangelová 1997; Nábělková 2008: 29–33, 45–50 atď.] alebo dabovaním audiovizuálnych diel určených deťom do 12 rokov [Nábělková 2008: 50–52]. Problém sa začal javiť ako omnoho závažnejší tým, že sa naň začalo nazeráť z hľadiska ideológie jazykového *nacionalizmu* a *purizmu* (možno aj *vernakularizmu*). Spomínanými a inými zásahmi sa podarilo zmenšiť vystavenosť obyvateľov Slovenska českému jazyku, čím sa vytvorili podmienky na to, aby slovensko-česká komunikácia sa stala najmä pre mladšie generácie ešte väčším jazykovým problémom [porov. Nábělková 2008: 70–73].

Príklad č. 2: Používanie slov cudzieho pôvodu

Používanie cudzích slov sa aj v dnešnej slovenskej jazykovej komunite hodnotí rôzne. Niektorí lingvisti a aj laickí hovoriaci sa domnievajú, že preberanie cudzích slov – dnes najmä anglicizmov – je aspoň čiastočne negatívny, dokonca nebezpečný proces. O preberaní anglicizmov sa vyjadrujú metaforami, ktoré už samy o sebe sugerujú, že ide nielen o „veľké množstvo“ slov (*prílev, záplava,*

zamorenje), ale aj o akýsi „agresívny čin“ (*nápor, invázia, vpád*), pričom nie je jasné, či ide o „agresivitu“ samotnej angličtiny alebo za ňou stojacích temných síl [porov. Kačala 1997: 104–105]. Priznáva sa síce, že niektoré anglicizmy sú potrebné, ale o ďalších sa tvrdí, že sú „nefunkčné“ (*komunikacionizmus*), „nepotrebné“ (*necesizmus*), ba dokonca škodlivé (*damníficzizmus*), lebo ohrozujú domáce výrazové prostriedky (*purizmus*) a narúšajú tým stabilitu (*stabilizmus*) a identitu (*idiomizmus*) slovenčiny, resp. etnoidentifikačnú funkciu jazyka. Hovoriaci sa musia strániť používania „nefunkčných“ cudzích slov, aby týmto neškodili svojmu jazyku (*deštruktivizmus*) a národu (*patriotizmus*).⁶

Z hľadiska hovoriacich sa „nefunkčným“ anglicizmom vytýka, že spôsobujú problémy v komunikácii (*percepcionizmus, komunikacionizmus*) [napr. Kačala 1998: 74]. Problémy v komunikácii však môžu spôsobovať aj neologizmy domáceho pôvodu, aj keď tieto sú sémanticky väčšinou motivované, kým cudzie slová menej krát. V prípade nepuristického prístupu by sa preto dalo argumentovať aj tak, že jadrom problému je „neologickosť“, a nie „cudzosť“ daného výrazu a nadhodit' otázku, či by sa skutočne existujúci problém cudzích slov nemal radšej riešiť v rámci komplexu jazykového problému neologizmov [porov. Orgoňová–Bakošová 2005].

V diskurzoch vyjadrujúcich negatívne postoje voči používaniu („nefunkčných“) anglicizmov sú implicitne prítomné ešte aj ďalšie ideológie. Tak napr. je za nimi presvedčenie, že v jazyku môžu existovať nesprávne, zlé formy (*defektivizmus*); tradičná forma jazyka je lepšia ako nová (*konzervativizmus*); jazyk môže upadať (*dekadentizmus*); jazykový odborník vie, čo prospieva jazyku a čo mu škodí (*expertizmus*).

Na preberanie cudzích slov sa nie každý lingvista pozerá z pozície „outsidera“, ktorý má pred očami iba jazykový systém a zabúda na ľudí, ktorí ho používajú. Niektorí vychádzajú z perspektívy samotného hovoriaceho, z jeho komunikačných potrieb v konkrétnych komunikačných aktoch: v týchto on nie *preberá* slová do svojho jazyka, ale určité cudzie slová vo svojom konkrétnom prehovore *používa*.⁷ Z tohto uhla pohľadu sa nám javí dôsledok takýchto komunikačných procesov – preberanie – ako normálny jazykový proces: jazyky sa neustále menia, mení sa samozrejme aj ich slovná zásoba (*neutralizmus*). O stratu identity alebo stability jazyka sa netreba obávať, lebo „s ‘ponukami‘ z cudzích jazykov sa zaobchádza s takou mierou selektívnosti, aká zodpovedá dynamike diferenciacie súčasných komunikačných podmienok, potrieb a záujmov, pričom preberané prvky si jazyk prispôbuje svojim konvenciam“ [Dolník 2010b: 202]. Ide teda o samoregulačný

6 Na kritiku takýchto postojov viď [napr. Dolník 1997: 32–33; 2009: 98–99; 2010a: 64–71, Buzássyová 2011: 124–125, porov. ešte Buzássyová 1997: 73–74].

7 O týchto dvoch rozdielnych perspektívach viď [Dolník 2010a: 60–64 a *passim*]; porov. ešte [Slančová 2008].

proces; a keďže záujmom hovoriacich je, aby sa dorozumeli, väčšinou zrejme berú na ohľad predpokladanú jazykovú kompetenciu hovoriacich. Ak je v popredí iná ako dorozumievacia funkcia, tak na presnom porozumení komunikátu možno ani tak veľmi nezáleží.

Napokon sa na cudzie slová možno pozerat' aj ako na prínos, veď prispievajú k obohacovaniu jazyka (*opulizmus*), sú prejavom jeho flexibility a životaschopnosti: domáce a internacionálne jazykové prostriedky sa stávajú synonymami – a synonymné výrazy nie sú „zbytočné“, variantosť je dobrá vec, veď už v staroveku sa tvrdilo, že *varietas delectat* (*pluralizmus*); ďalej domáce a cudzie slová sa sémanticky, štylisticky aj pragmaticky diferencujú [viď Buzássyová 1997: 74–76, 2010: 123], čím sa zvyšuje vyjadrovací potenciál jazyka. Preberaním cudzích slov sa navyše zmenšujú jazykové rozdiely medzi preberajúcim a odovzdávajúcim jazykom, čo uľahčuje interetnickú komunikáciu a osvojovanie si cudzích jazykov (*internacionalizmus*).

Príklad č. 3: Menšinové jazyky

Podobne sa možno dívať z viacerých zorných uhlov na menšinové jazyky. Mnohí ľudia (najmä tí, ktorí sami patria k jazykovej väčšine) považujú situáciu, keď v jednom štáte žije spolu viac jazykov, za nebezpečnú, najmä z nasledovných dôvodov: a) ohrozuje to jednotu, stabilitu, dokonca zvrchovanosť a územnú celistvosť štátu⁸ (*homogenizmus*); b) ohrozuje to jednotu národa (*nacionalizmus*) a jeho hegemonne postavenie (*majoritizmus*); c) ohrozuje to väčšinový jazyk (*protektivismus*), jeho stabilitu (*stabilizmus*). Preto sa politická moc zastávajúca tieto názory snaží o to, aby sa hranice etnického územia väčšinového etnika rozšírili a po čase stali totožnými s politickými hranicami štátu (*etatizmus*). Prvým krokom k tomu je vyhlásenie etnicky zmiešaného spoločenstva za národný štát väčšinového etnika a väčšinový národ za štátotvorný národ [porov. Kusý 1998: 126–128, 180–183; Benža 2005]. Štátny jazyk sa deklaruje ako jazyk, ktorý nielen spája, ale aj zjednocuje, dokonca zrovnoprávňuje všetkých občanov [MK SR 1997: 5, 10, 25].

Ak si príslušník jazykovej väčšiny osvojí menšinový jazyk, považuje sa to za prejav jazykového útlaku, dokonca za „odnárodnenie“ a za „asimiláciu“. Ak samotný hovoriaci patriaci k jazykovej väčšine prijme tieto ideológie, môže sa stať, že začne považovať ovládanie menšinového jazyka za problém, to, že je v

8 Podľa Ústavy SR (čl. 34, par. 3) používanie národnostných jazykov a výkon ostatných práv „nesmie viesť k ohrozeniu zvrchovanosti a územnej celistvosti Slovenskej republiky a k diskriminácii jej ostatného obyvateľstva“, čím sa sugeruje, že menšinové práva môžu mať takýto negatívny dopad. O mýte, podľa ktorého sú Slováci na juhu Slovenska utláčanou menšinou, viď [Frič 1995; porov. ešte Langman–Lanstyák 2000].

niektorých situáciách „nútený“ používať menšinový jazyk, mu môže spôsobovať neustálu frustráciu.

Iní ľudia – aj z radov jazykovej väčšiny, aj z radov jazykovej menšiny – si nemyslia, že by prítomnosť menšinových jazykov v nejakom štátnom celku bola sama o sebe problémom. Prítomnosť viacerých jazykov je normálny stav, ktorý treba zobrať na vedomie (*liberalizmus*); povinnosťou štátu je zabezpečiť jazykové práva – najmä autochtónnym – menšinám [porov. Patten 2003, Marí 2006]. Problémom nie je prítomnosť menšinových jazykov v krajine, ale nevôľa štátu zabezpečiť hovoriacim týchto jazykov jazykové ľudské práva (*demokratizmus*). Ak to takto vníma aj väčšinový hovoriaci, ktorý si prirodzeným spôsobom osvojil menšinový jazyk, tak je pre neho jeho používanie „normálnou“ vecou, nerozmýšľa o ňom, ale možno si svoje jazykové znalosti – keďže nejde o jazyk, ktorý by mal pre neho prestíž – ani obzvlášť necení.

Na prítomnosť menšinových jazykov sa napokon dá pozeráť ako na niečo, čomu sa treba tešiť, veď to prispieva k jazykovému a kultúrnemu bohatstvu krajiny (*opulizmus*); okrem toho menšinové jazyky patria ku konštitučným znakom územia, na ktorých žijú ich hovoriaci (*vernakularizmus*) [napr. Maffi 1998: 168–170 a *passim*; Annamalai 2004]. Ak to takto vníma aj hovoriaci, ktorý si prirodzeným spôsobom osvojil menšinový jazyk, tak môžu byť jeho jazykové znalosti pre neho zdrojom radosti a hrdosti, veď „koľko jazykov vieš, toľkokrát si človekom“ (*pluralizmus*); hovoriaci si tiež môže ceniť možnosť nadviazať úprimné, „neoficiálne“ vzťahy s príslušníkmi iného etnika (*regionalizmus, internacionalizmus*).

Protichodné ideológie môžu ovplyvňovať aj toho istého jedinca a spôsobovať mu vnútornú rozpoltenosť, ako to vidíme v nasledujúcom príklade. Ide o preklad úryvku z interview so Slovákom pochádzajúcim z Južného Slovenska (povoláním chemik, neskôr informatik), hovoriacim plynule po maďarsky, žijúcim v čase uskutočnenia interview (r. 1994) v Nemecku:

Zo začiatku som si vypožičiaval z knižnice v Šahách iba slovenské knihy. Potom, keď som mal tak jedenásť rokov, možno dvanásť, vypožičal som si prvú maďarskú knihu. Ešte aj dnes sa pamätám, že vtedy som mal taký pocit, že to, že som si vypožičal maďarskú knihu, je znakom určitej ... zrady. Že ja som týmto ... urobil niečo zlé. Veľmi dobre sa pamätám na tento pocit. [Lanstyák 1994: 36]

Vidíme tu boj medzi jazykovým *nacionalizmom*, ktorý bol jednou zo základných ideológií československého štátu aj v rokoch totality, aj keď pod rúškom „proletárskeho internacionalizmu“, a skutočným jazykovým *internacionalizmom* a *pluralizmom*, ktoré boli dominantné v rodine (rodičia boli repatrianti z Maďarska). Z pokračovania vidíme, že zvíťazil *pluralizmus*:

[...] Neskôr som vnímal ako veľmi výhodné, že viem čítať po maďarsky. Nie jazyk kníh rozhodol, či si ich prečítam, ale obsah. Moje nákupné cesty do Maďarska boli zväčša nákupmi kníh. Po maďarských knihách som si rýchlo našiel cestu k nemeckým, anglickým aj ruským knihám. Vo Viedni, Mníchove, Bratislave, Budapešti poznám najlepšie kníhkupectvá a knižnice. [ibid.]

Záver

Všetky tri uvedené príklady slúžia na ilustráciu základnej myšlienky: vznik a hodnotenie jazykových problémov vo veľkej miere ovplyvňujú jazykové ideológie, ktoré pôsobia v daných jazykových a rečových spoločenstvách. Podobnými príkladmi by sa dal ilustrovať aj fakt, že jazykové ideológie ovplyvňujú aj narábanie s jazykovými problémami, t.j. ich riešenie. Z tohto plynie, že ak chceme skúmať a riešiť jazykové problémy akejkoľvek komunity, je úplne nevyhnutné spoznať ideológie, ktoré pôsobia v danom spoločenstve. V prácach z oblasti teórie jazykového manažmentu je málo zmienok o jazykových ideológiách ovplyvňujúcich nazeranie na jazykové problémy a ich možné riešenie. Domnievam sa, že zakomponovanie tejto dimenzie do riešenia jazykových problémov v rámci teórie jazykového manažmentu môže mať priaznivý vplyv na ďalšie rozvíjanie tejto teórie.⁹

Literatúra

- ANNAMALAI, E. 2004: *Public Perception Of Language Diversity*. Prednáška na konferencii Dialogue on Language Diversity, Sustainability and Peace, Barcelona, 20–23. mája 2004.
http://www.barcelona2004.org/www.barcelona2004.org/esp/banco_del_conocimiento/docs/PO_35_EN_ANNAMALAI.pdf (Naposledy stiahnuté 16. januára 2012.)
- BENŽA, Mojmír, 2005. *Dve koncepcie národnostnej politiky*. ŠUTAJ, Š. (ed.): *Národ a národnosti na Slovensku v transformujúcej sa spoločnosti – vzťahy a konflikty*. Prešov: Universum, 100–109.
- BUCHHOLTZ, Mary, 2003: *Sociolinguistic nostalgia and the authentication of identity*. *Journal of Sociolinguistics* 7/3.
- BUZÁSSYOVÁ, Klára, 1997: *Slovenčina ako stredoeurópsky jazyk*. ONDREJOVIČ, S. (red.): *Slovenčina na konci 20. storočia, jej normy a perspektívy*. Bratislava: Veda, 69–78.

9 Prvou takouto štúdiou, o ktorej mám vedomie, je [Nekvapil–Sherman 2012].

- BUZÁSSYOVÁ, Klára, 2010: *Vzťah internacionálnych a domácich slov v premenách času*. Jazykovedný časopis 61/ 2.
- DOLNÍK, Juraj, 1997: *Kritika jazykovej kritiky*. ONDREJOVIČ, S. (red.): Slovenčina na konci 20. storočia, jej normy a perspektívy. Bratislava: Veda, 28–34.
- DOLNÍK, Juraj, 2009: *O slovenskej kultúrnej identite (vo vzťahu k spisovnému jazyku)*. PEKAROVIČOVÁ, J., VOJTECH, M. (red.): Studia Academia Slovaca 38, 93–102. Bratislava: UK.
- DOLNÍK, Juraj, 2010a: *Teória spisovného jazyka so zreteľom na spisovnú slovenčinu*. Bratislava: Veda.
- DOLNÍK, Juraj, 2010b: *Jazyk – človek – kultúra*. Bratislava: Kalligram.
- FRIČ, Pavol, 1995: *Základné črty konfliktu Slovákov a Maďarov na Slovensku*. BORDÁS, S., FRIČ, P., HAIDOVÁ, K. et. al.: Mýty a kontramýty: Sociologický a etnopsychologický výskum slovensko-maďarských vzťahov na Slovensku. Bratislava: NAP Kiadó–Vydavateľstvo Verlag Publishers, 11–118.
- GAL, Susan, 2006a: *Contradictions of standard language in Europe: Implications for the study of practices and publics*. Social Anthropology 14.
- GAL, Susan, 2006b: *Linguistic Anthropology*. BROWN, K. (hl. red.): Encyclopedia of Language and Linguistics. 7. Oxford: Elsevier Publishers, 171–185. (2. vydanie.)
- GAL, Susan, WOOLARD, Kathryn A., 1995: *Constructing Languages and Publics: Authority and Representation*. Pragmatics 5/2.
- JERNUDD, Björn H., 1993: *Language planning from a management perspective: An interpretation of findings*. JAHN, E. H. (red.): Language conflict and language planning. Berlin: Mouton de Gruyter, 133–142.
- JERNUDD, Björn H., NEUSTUPNÝ, Jiří V., 1987: *Language planning: for whom?* LAFORGE, L. (red.): Proceedings of the International Colloquium on Language Planning. Québec: Les Presses de L'Université Laval, 71–84.
- KAČALA, Ján, 1997: *Nová jazyková situácia v Slovenskej republike*. ONDREJOVIČ, S. (red.): Slovenčina na konci 20. storočia, jej normy a perspektívy. Bratislava: Veda, 101–107.
- KAČALA, Ján, 1998: *Spisovná slovenčina v 20. storočí*. Bratislava: Veda.
- KOLLÁTH, Anna, LANSTYÁK, István, 2007: *Nyelvi probléma*. BENŐ, A., FAZAKAS, E., SZILÁGYI, S. N. (red.): Nyelvek és nyelvváltozatok, I. kötet. Kolozsvár: AESZ, 471–493.
- KROSKRITY, Paul V., 2000a: *Regimenting languages*. KROSKRITY, P. V. (red.): Regimes of Language. Santa Fe: Santa Fe School of American Research Press, 1–34.

- KUSÝ, Miroslav, 1998: *Čo s našimi Maďarmi?* Bratislava: Kalligram.
- LAIHONEN, Petteri, 2004: *A romániai bánási (bánáti) tolerancia és többnyelvűség a nyelvi ideológiák tükrében*. KOVÁCS, N., OSVÁT, A., SZARKA, L. (red.): *Tér és terep. Tanulmányok az etnicitás és az identitás kérdésköréből III*. Budapest: Akadémiai Kiadó, 81–97.
- LAIHONEN, Petteri, 2009a: *Language Ideologies in the Romanian Banat*. Jyväskylä: University of Jyväskylä.
- LAIHONEN, Petteri, 2009b: *A magyar nyelvi standardhoz kapcsolódó nyelvi ideológiák a romániai Bánágban*. LANSTYÁK, I., MENYHÁRT, J., SZABÓMIHÁLY, G. (red.): *Tanulmányok a kétnyelvűségről IV*, 47–77.
- LANGMAN, Juliet, LANSTYÁK, István 2000: *Language negotiations in Slovakia: Views from the Hungarian minority*. *Multilingua* 19/1–2, 55–72.
- LANSTYÁK, István, 1994: *Három nyelv között (beszélgetés Milan T. vegyész-mérnökkel)*. *Kétnyelvűség* 2/2–3, 29–40.
- LANSTYÁK, István, 2007a: *A nyelvhelyesség mint nyelvi probléma*. *Kisebbségkutatás* 16/2, 199–213.
- LANSTYÁK, István, 2009a: *Nyelvi ideológiák és filozófiák*. *Fórum Társadalomtudományi Szemle*, 11/1, 27–44.
- LANSTYÁK, István, 2009b: *Nyelvi probléma és iskola*. KOLLÁTH, A. (red.): *A muravidéki kétnyelvű oktatás fél évszázada*. Maribor: Zora, 226–252.
- LANSTYÁK, István, 2010a: *Typy jazykových problémov v maďarskej jazykovej komunite*. KREKOVIČOVÁ, E., UHRINOVÁ, A., ŽILÁKOVÁ, M. (red.): *Kontexty identity*. Břekešká Čaba: Celostátna slovenská samospráva, 190–197.
- LANSTYÁK, István, 2010b: *A nyelvi problémák típusai*. *Fórum Társadalomtudományi Szemle* 12/1, 23–48.
- LANSTYÁK, István, 2010c: *A nyelvi problémák típusai nyelvi jellegük szerint*. *Fórum Társadalomtudományi Szemle* 12/2, 23–46.
- LANSTYÁK, István, 2010d: *A nyelvi problémák kezelése*. *Fórum Társadalomtudományi Szemle* 12/3, 53–76.
- LANSTYÁK, István, 2010e: *Typy jazykových problémov*. *Fórum spoločenskovedná revue* 12, 39–62.
- LANSTYÁK, István, 2011a: *Nyelvi problémák a szlovákiai magyar beszélőközösségben*. *Fórum Társadalomtudományi Szemle* 13/2, 3–24.
- LANSTYÁK, István, 2011b: *Jazykové ideológie v maďarskej jazykovej komunite*. *Prednáška na konferencii Jazyk a diskurz v kultúrnom a politickom kontexte*, Smolenice, 21. 9. 2011.
- MAFFI, Luisa, 1998: *Language: A Resource for Nature*. *The UNESCO Journal on the Environment and National Resources Research* 34/4, 12–21.

- MARÍ, Isidor, 2006: *Globalisation and linguistic rights. Towards a universal framework of linguistic sustainability*. Transfer 1, 77–91.
- MILROY, James, 2001: *Language ideologies and the consequences of standardization*. Journal of Sociolinguistics 5/4, 530–555.
- MK SR 1997: *Štátny jazyk v praxi*. Bratislava: Univerzitná knižnica – Ministerstvo kultúry SR.
- NÁBĚLKOVÁ, Mira, 2008: *Slovenčina a čeština v kontakte. Pokračovanie príbehu*. Bratislava–Praha: Veda–Jazykovedný ústav Ľ. Štúra–FF UK v Praze.
- NEKVAPIL, Jiří, 2000: *Language Management in a Changing Society. Sociolinguistic Remarks from the Czech Republic*. PANZER, B. (red.): Die sprachliche Situation in der Slavia zehn Jahre nach der Wende. Frankfurt am Main: Peter Lang, 165–177.
- NEKVAPIL, Jiří, 2006: *From Language Planning to Language Management*. Sociolinguistica 20.
- NEKVAPIL, Jiří, 2009: *The integrative potential of Language Management Theory*. NEKVAPIL, J., SHERMAN, T. (red.): Language Management in Contact Situations. Perspectives from Three Continents. Frankfurt am Main etc.: Peter Lang, 1–11.
- NEKVAPIL, Jiří, SHERMAN, Tamah, 2012: *Language ideologies and linguistic practices: The case of multinational companies in Central Europe*. BARÁT, E., STUDER, P., NEKVAPIL, J. (red.): Ideological Conceptualizations of Language: Discourses of Linguistic Diversity. Frankfurt am Main: Peter Lang. V tlači.
- NEUSTUPNÝ, Jiří V., 2002: *Sociolingvistika a jazykový management*. Sociologický časopis 38/4, 429–442.
- NEUSTUPNÝ, Jiří V., NEKVAPIL, Jiří, 2003: *Language Management in the Czech Republic*. Current Issues in Language Planning 4, 181–366.
- ORGOŇOVÁ, Oľga, BAKOŠOVÁ, Jana, 2005: *Adaptácia neologizmov ako jeden z aspektov ich včleňovania do systému slovenčiny*. Studia Academica Slovaca 34, 65–102.
- PATTEN, Alan, 2003: *Liberal neutrality and language policy*. Philosophy and Public Affairs 31/4.
- RANGALOVÁ, Albena, 1997: *Paralelnosť českých a slovenských textů ve sféře spotřeby a obchodu*. ONDREJOVIČ, S. (red.): Slovenčina na konci 20. storočia, jej normy a perspektívy. Bratislava: Veda, 191–196.
- SLANČOVÁ, Daniela, 2008: *Hľadanie („obyčajného“) človeka v jazyku a v jazykovede*. MISLOVIČOVÁ, S. (ed.): Jazyk a jazykoveda v pohybe. Bratislava: Veda, 145–159.

- TRUDGILL, Peter, 1992: *Introducing Language and Society*. London: Penguin Books Ltd.
- WOOLARD, Kathryn A., 1992: *Language Ideology: Issues and Approaches*. Pragmatics 2/3.
- WOOLARD, Kathryn A., SCHIEFFELIN, Bambi B., 1994: *Language Ideology*. Annual Review of Anthropology 23.

Príloha - Krátke definície jazykových ideológií spomenutých v príspevku:

Jazykový damnificizmus: presvedčenie, že v jazyku existujú formy, ktoré „škodia“ iným jazykovým formám alebo samotnému jazykovému systému, a tieto sú bez ohľadu na komunikačnú situáciu „nesprávne“.

Jazykový defektivizmus: presvedčenie, že v jazyku môžu existovať jazykové formy, ktoré bez ohľadu na komunikačnú situáciu môžeme kvalifikovať ako „nevhodné“, „nevýhodné“, „nesprávne“, „zlé“.

Jazykový dekadentizmus: presvedčenie, že výsledkom jazykových zmien môže byť aj úpadok jazyka, tomu sa však dá zabrániť – aj keď len do určitého bodu – kultivovaním jazyka (mierna forma dekadentizmu); radikálnejšou verziou je presvedčenie, že jazyk v dôsledku jazykových zmien upadá.

Jazykový demokratizmus: presvedčenie, že sa v používaní jazyka majú uplatňovať demokratické hodnoty, čiže základným ľudským právom každého hovoriaceho je používať taký jazyk alebo jazykovú varietu, aký, resp. akú chce; cieľom statusového plánovania je dosiahnuť, aby sa toto základné právo mohlo uplatňovať v živote čo najviac ľudí.

Jazykový deštruktivizmus: presvedčenie, že používanie jazyka „nevhodným spôsobom“ môže jazyku uškodiť, môže priniesť úpadok do jazyka, či už ide o frekventované používanie škodlivých jazykových foriem alebo o používanie ináč neškodných foriem nevhodným spôsobom.

Jazykový etatizmus: presvedčenie, že štátne a etnické hranice sú – alebo aspoň by mali byť – identické; v tomto ponímaní je prítomnosť menšinových jazykov v štátnom spoločenstve rušivým alebo dokonca deštruktívnym faktorom, ktorý je treba podľa možnosti jazykovou politikou zameranou na posilňovanie štátneho jazyka eliminovať.

Jazykový expertizmus: vo všeobecnosti presvedčenie, že jazykovedci „experti“ na základe svojich odborných vedomostí vedia lepšie ako laickí hovoriaci, aké

jazyky, variety, jazykové normy daná komunita potrebuje; z hľadiska jazykovej správnosti presvedčenie, že jazykové formy, ktoré experti považujú za správne, sú bez ohľadu na komunikačnú situáciu správnejšie ako tie, ktoré považujú za menej správne alebo nesprávne.

Jazykový homogenizmus: presvedčenie, že jazyková a varietálna heterogenita je negatívnym javom a treba sa ju snažiť čo najviac potlačiť; prívrženci tejto ideológie podporujú jazykovú jednotu, resp. jazykovú jednoliatosť na úkor jazykovej a varietálnej rozmanitosti.

Jazykový idiomizmus: presvedčenie, že jazykové formy, ktoré sú charakteristickými osobitosťami daného jazyka, sú bez ohľadu na komunikačnú situáciu správnejšie ako tie, ktoré sú prítomné aj v mnohých iných jazykoch a najmä sú správnejšie ako tie, ktoré vznikli pod vplyvom iných jazykov.

Jazykový internacionalizmus: presvedčenie, že tendencia k internacionalizácii národných jazykov je výhodná z hľadiska medzinárodnej komunikácie a preto ju treba v jazyku podporovať, netreba sa umelo brániť prenikaniu cudzích prvkov a kalkov do národných jazykov, najmä ak ide o prvky a kalky zo svetových jazykov.

Jazykový komunikacionizmus: presvedčenie, že jedinou dôležitou funkciou prehovoru je komunikačná funkcia, transfer nejakého obsahu od odosielateľa k adresátovi; zanedbávajú sa iné dôležité funkcie jazyka, ako napr. označovanie identity hovoriaceho alebo estetická funkcia.

Jazykový konzervativizmus: presvedčenie, že tradičné jazykové formy predstavujú zvláštnu hodnotu, preto je spoločenským, kultúrnym, dokonca národným záujmom tieto formy zachovať; ohľadom jazykovej správnosti presvedčenie, že tradičné formy sú bez ohľadu na komunikačnú situáciu správnejšie ako novšie formy.

Jazykový liberalizmus: presvedčenie, že výber jazyka aj spôsob používania jazyka je súkromnou záležitosťou hovoriaceho, univerzálnym ľudským právom, ktoré – ak sa neuplatňuje prirodzeným spôsobom – by mal garantovať štát pre svojich občanov; uprednostňovanie niektorého jazyka alebo variety na úkor iných jazykov alebo variet porušuje jazykové ľudské práva.

Jazykový majoritizmus: presvedčenie, že v rámci určitej politickej jednotky (štátu, prípadne provincie, vymedzeného administratívneho celku) príslušníkom jazykovej väčšiny prislúchajú väčšie jazykové práva ako príslušníkom menšín a tieto práva treba pre väčšinu zabezpečiť legislatívnymi prostriedkami hoci aj na úkor menšinových jazykov.

Jazykový nacionalizmus: presvedčenie ľudí patriacich k určitému etnickému spoločenstvu, že ich jazyk je vyspelejší, hodnotnejší, lepší, krajší atď. ako iné

jazyky a preto je odôvodnené ho rozširovať na úkor iných jazykov, či už v rámci jedného štátu, alebo aj v medzinárodnom meradle.

Jazykový necesizmus: presvedčenie, že v jazyku existujú formy, ktoré je možné kvalifikovať bez ohľadu na komunikačnú situáciu ako „zbytočné“, a kvôli tomu aj „nesprávne“.

Jazykový neutralizmus: presvedčenie, že jazykové zmeny vo všeobecnosti nemožno hodnotiť ako výhodné alebo nevýhodné, pozitívne alebo negatívne; v radikálnejšej forme aj presvedčenie, že vedomé ovplyvňovanie jazykových zmien je problematické.

Jazykový opulizmus: presvedčenie, že jazykové zmeny, v dôsledku ktorých sa v jazyku objavujú nové formy, treba hodnotiť pozitívne, lebo vníkanie nových foriem do jazyka možno vždy interpretovať ako obohacovanie sa jazyka.

Jazykový patriotizmus: presvedčenie, že používanie jazyka určitým spôsobom, nezávisle od obsahu prehovoru, môže byť vlasteneckým alebo naopak „nepriateľským“ počinom, môže byť prospešné alebo naopak môže škodiť národu, t.j. existujú jazykové formy, ktorých použitie možno považovať za prejav vlastenectva alebo naopak za prejav nedostatku vlasteneckého cítenia; použitie určitých jazykových foriem je v súlade so záujmami národa, kým použitie iných foriem je proti záujmom národa, môže škodiť národu.

Jazykový percepcionizmus: presvedčenie, že zrozumiteľnejšie diskurzy, resp. zrozumiteľnejšie konkrétne jazykové formy sú bez ohľadu na komunikačnú situáciu aj hodnotnejšie, lepšie než diskurzy, resp. konkrétne jazykové formy, ktoré sú menej zrozumiteľné.

Jazykový pluralizmus: presvedčenie, že jazyková a varietálna rôznorodosť je podstatnou vlastnosťou jazyka, ktorú treba hodnotiť kladne a treba ju uprednostňovať pred jazykovou jednoliatosťou.

Jazykový protektivizmus: presvedčenie, že (národný) jazyk si k tomu, aby mohol normálne fungovať, vyžaduje nezávisle od jazykovo-politickej situácie ochranu; jazykovo-politickými a kodifikačnými opatreniami treba napomôcť jeho zdravému rozvoju, treba ho ochraňovať pred nebezpečenstvami, ktoré naň číhajú. Jazykovým protektivizmom je aj presvedčenie, že existujú konkrétne jazykové formy, ktoré treba ochraňovať, aby ich nevytlačili iné jazykové formy.

Jazykový purizmus: *na makroúrovni* presvedčenie, že spôsob vyjadrovania sa, ktorý uprednostňuje jazykové formy domáceho pôvodu je *ab ovo* hodnotnejší (aj správnejší) ako ten, v ktorom je veľa prevzatých a kalkovaných foriem; *na mikroúrovni* presvedčenie, že jazykové formy domáceho pôvodu sú nezávisle od komunikačnej situácie správnejšie ako tie, ktoré sú prevzaté alebo kalkované z iných jazykov.

Jazykový systemizmus: presvedčenie, že jazykové formy, ktoré sú lepšie integrované do jazykového systému a sú v harmonickej jednote s tradičnými vyjadrovacími spôsobmi jazyka, sú bez ohľadu na komunikačnú situáciu správnejšie ako tie, ktoré sú menej integrované.

Jazykový regionalizmus: presvedčenie, že areálne zblížovanie jazykov je výhodnou jazykovou zmenou z hľadiska regionálnej interetnickej komunikácie, preto ho treba podporovať hoci aj kodifikačnými prostriedkami; prívrženci tohto presvedčenia sa usilujú uľahčiť interetnickú komunikáciu v rámci viacjazyčného (väčšinou medzinárodného) regiónu napr. zladeným rozvíjaním odbornej terminológie.

Jazykový stabilizmus: presvedčenie, že dôležitou vlastnosťou jazyka – najmä štandardného – je (pružná) stabilita; (relatívnu) ustálenosť jazykových prostriedkov je potrebné zabezpečiť hoci aj kodifikačnými prostriedkami, brzdením spontánnych zmien, ináč hrozí, že v reči rozličných generácii, resp. rozličných spoločenských vrstiev vzniknú väčšie jazykové rozdiely, než je únosné, ktoré môžu sťažovať porozumenie.

Jazykový vernakularizmus: *na makroúrovni* presvedčenie, že autochtónne jazyky, resp. jazykové variety, ktoré hodnoverne vyjadrujú lokálnu identitu hovoriacich, je treba uprednostniť pred väčšími jazykmi, resp. pred štandardnou varietou, používanými vo funkcii *lingua franca*; *na mikroúrovni* presvedčenie, že jazykové formy, s ktorými sa hovoriaci najviac stotožňujú, ktoré najviac vyjadrujú ich identitu, sú nezávisle od komunikačnej situácie správnejšie ako iné jazykové formy.

Summary

In his paper the author shows how language ideologies which are present in a speech community influence the both the rise of language problems and their evaluation by the members of the speech community. He presents three specific examples from Slovakia. The author's research is conducted in the framework of the Language Management Theory, which is a more complex alternative to the Theory of Language Planning.

Individualna in kolektivna dvojezičnost

Uredniki:
Petra Stankovska
Maria Wtorkowska
Jozef Pally

Individualna in kolektivna dvojezičnost

Knjižna zbirka: Slavica Slovenica, št. 1
Uredniški odbor zbirke:

Uredili: Petra Stankovska, Maria Wtorkowska, Jozef Pallay
Recenzenti: Peter Cichon, Jozef Štefánik, Sergejus Temčinas
Lektorica slovenskih besedil: Bojana Maltarić
Tehnično urejanje in prelom: Jure Preglau

© Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, 2012.
Vse pravice pridržane.

Založila: Znanstvena založba Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani
Izdal: Oddelek za slavistiko
Za založbo: Andrej Černe, dekan Filozofske fakultete

Oblikovna zasnova naslovnice: Lavoslava Benčič
Tisk: Birografika Bori, d. o. o.
Ljubljana, 2012
Prva izdaja
Naklada: 200 izvodov
Cena: ???

CIP – Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

Kazalo vsebine

Predgovor	7
I. JEZIKOVNE IDEOLOGIJE IN JEZIKOVNA POLITIKA (ZAKONODAJA IN PRAKSA)	9
Jazykové problémy a jazykové ideológie týkajúce sa viacjazyčnosti a jazykových kontaktov	11
<i>István Lanstyák</i>	
Laienlinguistische Vorstellungen über Mehrsprachigkeit und ihre Wirkung auf Sprachenpolitik	25
<i>Peter Cichon</i>	
Neuere Entwicklungen der europäischen Sprachenpolitik: Einige polemische Bemerkungen	35
<i>Georg Kremnitz</i>	
Aktuelle Probleme der Sprachkontaktsituation(en) in Italien	41
<i>Astrid Hönigsperger</i>	
Zagotavljanje jezikovnih pravic v sodobni družbi	51
<i>Vojko Gorjanc, Alenka Morel</i>	
Языковая политика Украины как фактор этнолингвистических конфликтов	62
<i>Степан Черничко</i>	
Колективниот билингвизам во Република Македонија	73
<i>Елена Петроска, Емилија Црвенковска</i> <i>Историски план</i>	
II. JEZIKOVNA SITUACIJA MANJŠIN	83
Sytuacja językowa Polaków w serbskim Ostrojevcie	85
<i>Lilianna Miodońska</i>	
Diglosia Slovákov v Maďarsku	97
<i>Mária Žiláková</i>	
Možnosti používania slovenského jazyka v Maďarsku	106
<i>Alžbeta Uhrinová</i>	
Akým jazykom, s kým a kedy rozprávajú naši mladí v Maďarsku?	113
<i>Tünde Tuska</i>	

Neue Dimensionen sprachlicher Vielfalt – das Forschungsprojekt ELDIA . . . 121	
<i>Anna Kolláth</i>	
Slovanskost, slovenskost med Rabo in Muro v 3. tisočletju s pogledom v preteklost 135	
<i>Hotimir Tivadar</i>	
Die pragmatischen Gründe und (die kommunikatorische) Funktion des Codewechsels und der Sprachwahl unter Sprechern des ungarischen in Transkarpatien 143	
<i>Anita Márku</i>	
Jezikovna politika v Ukrajini, Sloveniji in na Poljskem (s poudarkom na šolskem izobraževanju) 155	
<i>Marija Sotnikova Štravs</i>	
Myth of a trilingual city from statistical point of view 163	
<i>Lucia Satinská</i>	
Opisi in interpretacije dvojezičnosti v delih Leva Vladimiroviča Ščerbe . . . 171	
<i>Mladen Uhlik</i>	
III. JEZIKOVNI VIDIKI DVOJEZIČNOSTI – USVAJANJE IN UPORABA JEZIKOV, JEZIKOVNE KOMPETENCE 183	
Sex-related differences in bilingual sentence processing 185	
<i>Judit Navracsics, Gyula Sárosi</i>	
The importance of the cultural awareness while acquiring a second language or becoming bilingual 196	
<i>Katarzyna Ożańska-Ponikwia</i>	
Dwujęzyczność imigrantów słowiańskich w Niemczech 208	
<i>Mieczysław Dziekoński</i>	
Interferencja fonetyczna jako czynnik utrudniający osiągnięcie dwujęzyczności przez Słoweńców uczących się języka polskiego 223	
<i>Katarzyna Bednarska</i>	
Jezikovni repertoar priseljencev z območja Bosne in Hercegovine: primer priseljeniških družin iz Ajdovščine in okolice 229	
<i>Amra Halilović</i>	
Das Prinzip 'eine Person – eine Sprache' als einer der besten Wege zur natürlichen und simultanen Zweisprachigkeitserziehung in zwei- und mehrsprachigen Familien 242	
<i>Marta Kurzeja</i>	

Metodyka edukacji językowej w warunkach dwujęzyczności dziecka	251
<i>Mateusz Warchał</i>	
K některým překážkám na cestě k bilingvistu ve smíšených rodinách. . . .	259
<i>Jana Sovová</i>	
Bringing up a child in two languages and two cultures: An autobiographical view	268
<i>Maria Dziekońska</i>	
Usvajanje pregibnostnih vzorcev izbranih imenskih besednih vrst pri dvojezičnem otroku	283
<i>Maria Wtorkowska</i>	
Vzporedna slovanska trojezičnost.	292
<i>Petra Stankovska</i>	
Dvakrat slovensko (k problematiki slovaško-slovenske dvojezičnosti pri otroku)	301
<i>Saša Vojtech Poklač</i>	
Niektoré aspekty prirodzeného infantného bilingvizmu (prípadová štúdia)	308
<i>Ildikó Vančová</i>	
Vplyv cudzích jazykov na jazyk maďarských študentov na Slovensku	316
<i>Boglárka Bilász</i>	
Transformacije frazeoloških enot in prepoznavanje transformacij v drugem slovanskem jeziku med slovenskimi in slovaškimi govorniki	323
<i>Matej Meterc</i>	
Psiholingvistične možnosti testiranja perceptivne in receptivne kompetence dvojezičnih oseb	330
<i>Jozef Pallay</i>	
Dvojezičnost gluhtonemih med znakovnim jezikom in zapisano slovenščino	346
<i>Andreja Žele</i>	
Vloga slikovnega pri izražanju interakcije z naslovníkom v učbenikih za slovenščino kot tuji jezik	353
<i>Martina Rodela, Sonja Starc</i>	
Wpływ języka czeskiego na polszczyznę standardową Polaków mieszkających na Zaolziu	362
<i>Maria Witkowska-Gutkowska</i>	

Notranja delitev neprevzetega in prevzetega besedja v praslovanščini	369
<i>Matej Šekli</i>	
IV. VEČJEZIČNOST V LEPOSLOVJU – RECEPTIVNI IN TRANSLATOLOŠKI VIDIKI	383
Hermenevtična funkcija dvojezičnosti	385
<i>Božena Tokarz</i>	
Večjezičnost in identiteta v poljskem prevodu romana Gorana Vojnovića <i>Čefurji raus!</i>	398
<i>Monika Gawlak</i>	
Dwujęzyczność w przekładzie na podstawie tłumaczenia powieści Gorana Vojnovića <i>Čefurji raus!</i> na język polski	410
<i>Kamil Szafranec</i>	
Świat wulgaryzmów w słowackim przekładzie <i>Wojny polsko-ruskiej pod flagą biało-czerwoną</i> Doroty Masłowskiej	416
<i>Maria Magdalena Nowakowska</i>	
Prevajanje slovaških književnih besedil z zastopano dvo- ali večjezičnostjo	426
<i>Diana Pungeršič</i>	
Dvojezičnost slovenske književnosti v Avstriji kot odraz dvojne identitete	437
<i>Silvija Borovnik</i>	
Večjezičnost slovenske moderne – razlog ustvarjalnega nemira	450
<i>Alenka Jensterle-Doležal</i>	